

Greenpeace inbreng t.b.v. ronde tafel Plantgezondheid 16 april 2016

Greenpeace is gevraagd een bijdrage te leveren aan de ronde tafel bijeenkomst over plantgezondheid en specifiek over het onderdeel 'beschikbaar middelenpakket'. In deze bijdrage willen ingaan op drie belangrijke onderwerpen: 1) de noodzaak van een verbetering van de risicobeoordeling van bestrijdingsmiddelen voor bijen en wilde bijen, 2) het grote gebruik van glyfosaat in ons land en stappen om gebruik van dit middel terug te dringen en 3) ontwikkelingen in de (Nederlandse) landbouw die gebruik van bestrijdingsmiddelen terug dringen en hoe politiek en beleid deze beter zou kunnen ondersteunen.

*Voor verder toelichting neemt u contact op met Herman van Bekkem, Campagneleider Landbouw Greenpeace Nederland – herman.van.bekkem@greenpeace.org
06-29001140*

1. De noodzaak van verbetering van de risicobeoordeling voor bijen en wilde bijen

EFSA heeft, op verzoek van de Europese Commissie en met inspraak van autoriteiten van lidstaten en andere stakeholders, in 2013 een nieuw richtsnoer voor de beoordeling van de risico's van bestrijdingsmiddelen voor bijen en wilde bijen opgesteld. Deze zgn. [Beeguidance](#) beoordeelt risico's voor volwassen honingbijen en honingbijlarven, maar ook voor wilde bijen, zoals hommels en solitaire bijen. Het weegt verschillende blootstellingsroutes mee zoals drift van stof of vloeibare bestrijdingsmiddelen, als ook vervuild stuifmeel en vervuild water. Het kijkt zowel naar de gevolgen van acute giftigheid van middelen als naar gevolgen van chronische blootstelling en directe en indirecte gevolgen van het gif. Dit is een grote verbetering t.o.v. het oude richtsnoer, omdat daarbij alleen de risico's voor honingbijen van directe blootstelling en risico's van het spuiten met middelen werden beoordeeld.

Het eerste Beeguidance voorstel stamt dus uit 2013, maar na 6 jaar onderhandelen is het nog steeds niet aangenomen. Dat terwijl de [alarmerende afname van insecten](#) – zoals wilde bijen, maar ook een veelheid van andere soorten vlinders, zweefvliegen, etc etc. voortduurt. Bestrijdingsmiddelen spelen (naast een aantal andere factoren als vermesting, en het verdwijnen van bloemen uit agrarische landschappen) een rol in de afname van insecten, zo concluderen experts. Tijdens de bijeenkomst van het SCOPAFF (het Brusselse standing committee van ambtenaren van de lidstaten dat gaat over bestrijdingsmiddelenbeleid) op 20 en 21 mei a.s. wordt een stemming verwacht over de Beeguidance en het implementatieplan.

Het voorstel voor het implementatieplan dat tijdens een recente bijeenkomst van het SCOPAFF werd besproken is [gelekt](#) naar de media. Normaal vinden deze onderhandelingen achter gesloten deuren plaats, maar dit document bood een inkijkje in de stand van zaken. Wat blijkt is dat door het voorliggende implementatieplan, het goede richtsnoer feitelijk wordt uitgekleed: het negeert de chronische blootstelling van bijen aan bestrijdingsmiddelen en de effecten van middelen op larven. Gevolgen voor wilde bijen en hommels worden niet beoordeeld tot er aanpassingen zijn doorgevoerd aan het guidance document, waaraan geen deadline is verbonden. Het enige wat nog serieus staat is de beoordeling van acute toxiciteit voor honingbijen – door bijvoorbeeld eenmalige blootstelling door fysiek contact of inname door honingbijen. Met andere woorden: we zijn we terug bij af.

Onderzoek van Follow the Money legde de rol van Nederland in dit proces bloot in een uitgebreid [artikel](#). Nederland behoort tot een groep lidstaten die de snelle en volledige implementatie van de Beeguidance blokkeert. De Nederlandse inbreng in communicatie met de Commissie zet in op een uitgestelde implementatie, minder ambitieuze

beschermingsdoelen en uitkleden van de beoordelingssystematiek. De [reactie van de minister](#) op de analyse van Follow the money en de daarbij aan uw kamer verzonden stukken bevestigen dit beeld. Waar Nederland ooit behoorde tot een groep lidstaten die zich achter inperkingen voor voor bijen schadelijke bestrijdingsmiddelen schaarde is ons land nu een ondermijnende kracht voor deze belangrijke bestuivende insecten.

Nieuw Greenpeace rapport 'Pesticides and Beehealth'

Kortgeleden publiceerde de wetenschappelijk unit van Greenpeace een [nieuwe analyse](#) over de Beeguidance. Hieruit blijkt dat maar drie bestrijdingsmiddelen (*imidacloprid*, *thiamethoxam* en *clothianidin*) zijn beoordeeld met de (nog niet aangenomen) Beeguidance. De toepassing van deze nieuwe beoordelingsmethode leidde bij deze stoffen tot de conclusie dat er onacceptabele risico's voor honingbijen en wilde bijen ontstaan door de toepassing ervan en deze stoffen werden dan ook in 2018 bijna volledig verboden.

Andere stoffen, waaronder vergelijkbare systemische insecticiden en andere middelen uit de 'neonicotinoiden-familie' zijn niet volgens deze nieuwe methode beoordeeld en worden volop gebruik in de landbouw. In de beoordeling van deze stoffen werd dus enkel de acute toxiciteit voor honingbijen in kaart gebracht. Er zijn belangrijke aanwijzingen dat boeren en telers, na het verbod op de drie eerder genoemde bestrijdingsmiddelen zijn overgeschakeld op andere middelen, die niet de rigoureuze beoordeling van de Beeguidance hebben doorstaan. Voorbeelden hiervan zijn *acetamiprid* en *thiacloprid*. Wat betreft *acetamiprid* (in Nederland toegelaten in de teelt van o.a. appel, aardappel en verschillende sierteeltproducten) worden belangrijke loopholes in de kennis over gevolgen voor de impact voor bijen gesignaleerd, *thiacloprid* (in Nederland o.a. toegelaten in mais, sierteelt, aardappel en andere groente en fruit) is niet eens recent beoordeeld. Over deze stoffen zijn wél nieuwe wetenschappelijke inzichten die wijzen op belangrijke gevaren voor bijen, zoals de studie van een groep [Britse wetenschappers](#) die concluderen dat hommels die worden blootgesteld aan deze stof minder gaan voortplanten, en dat hun individuele gewicht afneemt. *'The image of thiacloprid as a relatively benign neonicotinoid should now be questioned'*, zo stellen de wetenschappers.

Er worden ook nieuwe stoffen toegelaten in Europa die worden beoordeeld met de oude risicobeoordelingsmethoden. Het Greenpeace rapport heeft daarbij gekeken naar de stoffen *Flupyradifurone*, *Sulfoxaflor* en *Cyantraniliprole*. In ons land zijn deze middelen toegelaten in een grote diversiteit van teelten – o.a. verschillende soorten groenten en fruit, kool, aardappels, sierteelt. Omdat dit nieuwe stoffen zijn, bestaan er minder studies over, maar ook over deze stoffen bestaan belangrijke aanwijzingen dat ze te gevaarlijk zijn voor bijen en andere nuttige insecten. Dit blijkt bijvoorbeeld uit het rapport '[Update van de risicolijst voor bestrijdingsmiddelen](#)' van het Centrum voor landbouw en milieu. Net toegelaten, maar nu al signaleren de experts te grote gevaren van deze stoffen en vermelden deze op de rode en oranje lijst.

Kortom. De alarmerende afname van (wilde) bijen en andere insecten schreeuwt om een verbetering van de risicobeoordeling voor bestrijdingsmiddelen. Nederland speelt een belangrijke rol in het uithollen van een veel betere methode om de risico's voor bijen in kaart te brengen. We hebben geen goed beeld van de risico's voor deze bestuivende insecten van een aantal middelen dat nu wordt gebruikt in de Nederlandse en Europese landbouw. Nederland moet stoppen met het ondermijnen van de goede Beeguidance en aandringen op volledige en snelle implementatie van de Beeguidance. De nu gebruikte neonicotinoiden zouden zo snel mogelijk moeten worden beoordeeld met dit verbeterde richtsnoer. Minister Schouten zou een bijenheld moeten worden, dat past bij haar ambities voor kringlooplandbouw en betere bescherming van biodiversiteit.

2. Terugdringen van het grote gebruik van glyfosaat

Terwijl in andere Europese landen zoals [Duitsland](#) betekenisvolle stappen worden gezet in het terugdringen van het gebruik van het omstreden onkruidbestrijdingsmiddel glyfosaat is Nederland letterlijk bedekt onder een oranje deken van gebruik van dit middel. In de maanden maart tot en met mei wordt heel veel van dit herbicide gebruikt bij het scheuren van grasland en het doodspuiten van groenbemesters en het voorbereiden van akkers voor het zaaien van gewassen. De akkers en graslanden die met dit middel worden bewerkt kleuren oranje en dat is wat veel mensen in het oog schiet en waar veel mensen zich in toenemende mate zorgen over maken.

Op de website waarneming.nl is, waar normaliter waarnemingen van bijvoorbeeld vogels worden geregistreerd, is een burgeronderzoek gestart naar waarnemingen van deze oranje velden. Die resulteert in een [kaart](#) van glyfosaat bespuitingen.

De Tweede Kamer heeft vorig jaar de [motie De Groot](#) aangenomen die de regering verzoekt *“het gebruik van glyfosaathoudende middelen voor”gebruik buiten geïntegreerde gewasbescherming (zoals kalenderspuiten, resetten van grasland en pre-harvest) te verbieden”*. Daar vallen deze bespuitingen ook onder.

Tot dusver heeft de minister geen actie ondernomen om uitvoering te geven aan deze motie en wat Greenpeace betreft zou de minister snel een actieplan moeten opstellen om snel het gebruik van glyfosaat te stoppen. In dat actieplan zouden ten minste drie dingen moeten staan:

- Een visie op grasland beheer die het scheuren van graslanden overbodig maakt. Het scheuren van graslanden (totaal overnieuw beginnen met een nieuwe grasmant) is de uitkomst van verkeerd graslandbeheer. Alles is erop gericht om veel gras te produceren, en graslanden veranderen zo in een monotone vlakte zonder kruiden en bloemen (en daardoor minder insecten en vogels). Onderdeel van dit systeem is het doodspuiten van de weides met glyfosaat. De minister moet met het oog op biodiversiteitsbescherming, stoppen van uitstoot van broeikasgassen en het terugdringen van glyfosaatgebruik boeren aanzetten om dat graslandbeheer te veranderen. De eerste stap is het glyfosaatgebruik een halt toe roepen;
- Giftvrije methoden van onkruidbeheer verder uitrollen en waar nodig verder ontwikkelen. Het rapport [‘Alternative methods in weed management to the use of glyphosate and other herbicides’](#) van Pesticide Action Network EU bevat een overzicht van onkruidbeheer strategieën zonder herbiciden. Deze op IPM gebaseerde technieken bestaan al en kunnen zo worden uitgerold. In Nederland werken innovatieve (biologische) boeren met hightech methoden als GPS gestuurde schoffelmachines en wordt in Wageningen gewerkt aan sensorgestuurde schoffelmachines. Boeren kunnen wel een steun in de rug gebruiken om deze technieken te gaan gebruiken. Dat door bijvoorbeeld landbouwsubsidies in te zetten om het gebruik van giftvrije methoden te belonen. Ook hier is de eerste stap een ban op glyfosaat;
- Heldere tijdslijnen en doelen op de weg naar glyfosaat vrije landbouw. Boeren en industrie zijn geholpen met duidelijke en afrekenbare doelen. Nederland zou, als innovatief landbouwweld, een koppositie moeten innemen in de duurzame voorhoede in Europa. Glyfosaatvrije landbouw is de toekomst, ook in voor ons belangrijke exportmarkten. Al volgend jaar kan het overbodige spuiten in het voorjaar worden gestopt.

3. Ontwikkelingen in de (Nederlandse) landbouw die gebruik van bestrijdingsmiddelen terug dringen en hoe politiek en beleid deze beter zou moeten ondersteunen.

Het beste bewijs dat landbouw zonder de inzet van synthetische bestrijdingsmiddelen kan is de biologische sector. Maar uit een steeds groter groeiende hoeveelheid [studies](#) en [analyses](#) blijkt dat ook gangbare boeren en tuinders grote stappen kunnen zetten om het gebruik van bestrijdingsmiddelen terug te dringen. Hierbij zijn (gentechvrij veredelde) [weerbaardere gewassen](#), slim gebruik maken van [functionele agrobiodiversiteit](#) en (bio)diverse voedselsystemen van groot belang. Een fors deel van de Nederlandse producenten is daar ook al mee aan de slag en kunnen daarbij wel wat steun gebruiken.

Bijna alle Nederlandse supermarkten nemen initiatieven om het gebruik van bestrijdingsmiddelen in de teelt van groenten en fruit terug te dringen. Daarbij is aandacht voor het vergroten van het aandeel biologische producten, maar ook in het gangbare deel van de groenteafdelingen wordt de lat hoger gelegd. Bijna alle supermarkten gaan daarbij uit van de criteria die het keurmerk '[On the way to PlanetProof](#)' stelt. Daarbij worden de gevaarlijkste middelen geweerd en het totale gebruik van bestrijdingsmiddelen terug gebracht. Het is uitermate belangrijk dat de boeren hierbij eerlijk beloond worden voor hun duurzame inspanningen en investeringen. Om dat te bewaken zou de politiek en beleid scherper moeten toezien op deze eerlijke beloning. De voornemens van dit kabinet om de ACM uit te rusten om dit op te pakken lijken nog te weinig vruchten af te werpen.

Tot slot biedt de herziening van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid veel kansen om het terugdringen van bestrijdingsmiddelengebruik te versnellen. Landbouwsubsidies zouden moeten worden ingezet voor publieke doelen zoals natuur en klimaat en het stimuleren van gifvrije landbouw past hier uitstekend bij. Concreet zouden subsidies ingezet moeten worden voor de sneller van de grond krijgen van bijvoorbeeld functionele agrobiodiversiteit – zoals bloemrijke akkerranden - en de bevordering van herbicidevrij onkruidbeheer.